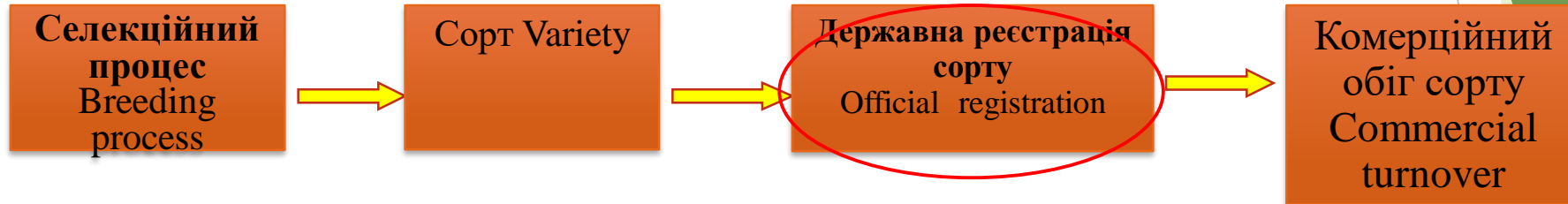

Державна кваліфікаційна експертиза

- 1. Завдання ДКЕ**
- 2. Історія розвитку та сучасний стан ДКЕ**
- 3. Види випробувань та етапи проходження ДКЕ**
- 4. Основні вимоги до занесення сортів в РЕЄСТР**

**НАСІННЯ – ПРЯМИЙ МАТЕРІАЛЬНИЙ НОСІЙ СОРТУ,
який репрезентує сорт через прояв морфологічних ознак
вегетативних і генеративних органів рослин у процесі розмноження**

Сучасні методи та напрями селекції рослин забезпечують:

- ▶ Урожайність /динаміка
- ▶ Прибутковість
- ▶ Стійкість проти збудників хвороб і шкідників
- ▶ Стійкість до абіотичних стресів
- ▶ Потенціал продуктивності
- ▶ Якість продукції
- ▶ Ефективність на виході

- ▶ Харчові якості й безпечність продукції
- ▶ Якість зберігання
- ▶ Оптимальна собівартість
- ▶ Більш ефективно використання земель
- ▶ Економічна доцільність
- ▶ Нові ринки, конкурентна здатність сорту

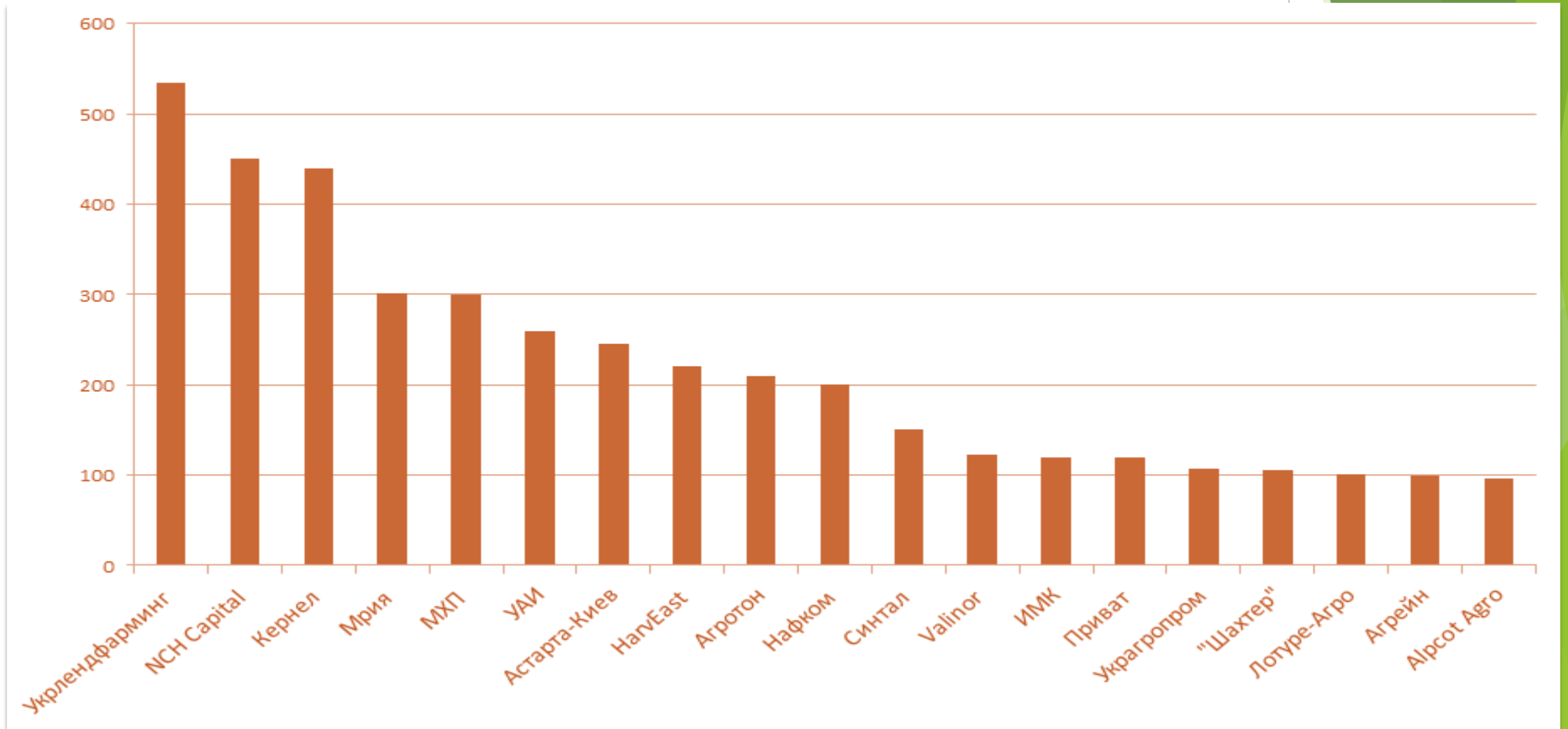
Стратегія розвитку насінництва:

Директива Ради ЄС 2002/53

Про загальний каталог сільськогосподарських культур

- Потреби ринку: сортимент, чистосортне насіння, **автентичність!!!**;
- Максимум критеріїв, мінімум умов;
- Державний реєстр сортів рослин (національний каталог): підтримка експертизи на ВОС та ПСП;
- Система сортової сертифікації: відповідність міжнародним вимогам, координація та прозорість дій;
- Післяреєстраційне вивчення сортів: формування регіональних списків.

ТОП-15 українських агрохолдингів за величиною земельного банку, тис. га

РИНОК СОРТІВ І НАСІННЯ: ПРОФЕСІЙНІ ГАЛУЗЕВІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ

**Асоціація Українське
насіннєве товариство**

**Насіннєва
асоціація України**

**Асоціація
виробників та
переробників сої**

**Український клуб
аграрного бізнесу**

**Українська асоціація
виробників картоплі**

Асоціація овочівників

Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»

Ст. 14 Придатність сорту для поширення в Україні

Сорт вважається придатним для поширення в Україні, якщо він відмінний, однорідний та стабільний, може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, нанесення шкоди тваринному і рослинному світу, збереженню довкілля. Критерії заборони поширення сортів в Україні розробляються Уповноваженим органом і затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони прав на сорти рослин.

Ст. 27. Кваліфікаційна експертиза

Кваліфікаційна експертиза передбачає проведення комплексу досліджень, необхідних для підготовки експертного висновку за заявкою та прийняття рішення щодо державної реєстрації сорту і прав на нього.

Велика територія України, велика різноманітність ґрунтових особливостей, температурних режимів, різна кількість опадів.

Стає очевидним, що не може бути сортів однаково придатних для всіх районів, регіонів, зон.

Тому, правильний вибір сорту для того, чи іншого району - завдання першочергове.

Державна кваліфікаційна експертиза

це заключний етап селекційного процесу, на якому кращі сорти, гібриди, лінії набувають офіційного визнання, завдяки:

- їх перевагам порівняно з відповідними стандартами;**
- за кількістю та якістю одержаної продукції;**
- або за агрономічними показниками рослин, включаючи стійкість проти хвороб, шкідників та за іншими ознаками й властивостями.**

Завданням державної кваліфікаційної експертизи є :

- Всебічна оцінка випробуваних сортів і гібридів;**
- Виявлення найбільш цінних з них, їх реєстрація та правовий захист;**
- Визначення районів наступного поширення у виробництво.**

Головне завдання

всестороння оцінка по комплексу господарсько-цінних ознак нових сортів та гібридів, щонайшвидше виявлення в держсортотипуванні та підготовка пропозицій про районування високоврожайних, стійких до хвороб, цінних по якості сортів, придатних вирощуватись в умовах інтенсивних технологій.

Здійснення цього завдання покладено на Державну комісію по випробуванню і охороні сортів рослин при Міністерстві агропромислової політики.

Ідею про необхідність такої проблеми роботи було висказано ще в 1848р. Арсент'євим. Зональне ділення було проведене Докучаєвим В.В. та Костичевим П.А. А в принципі планове сортотипування в Україні почалося з 1923 р, почала працювати сітка сортодільниць створених Всеукраїнською спілкою насінневодів.

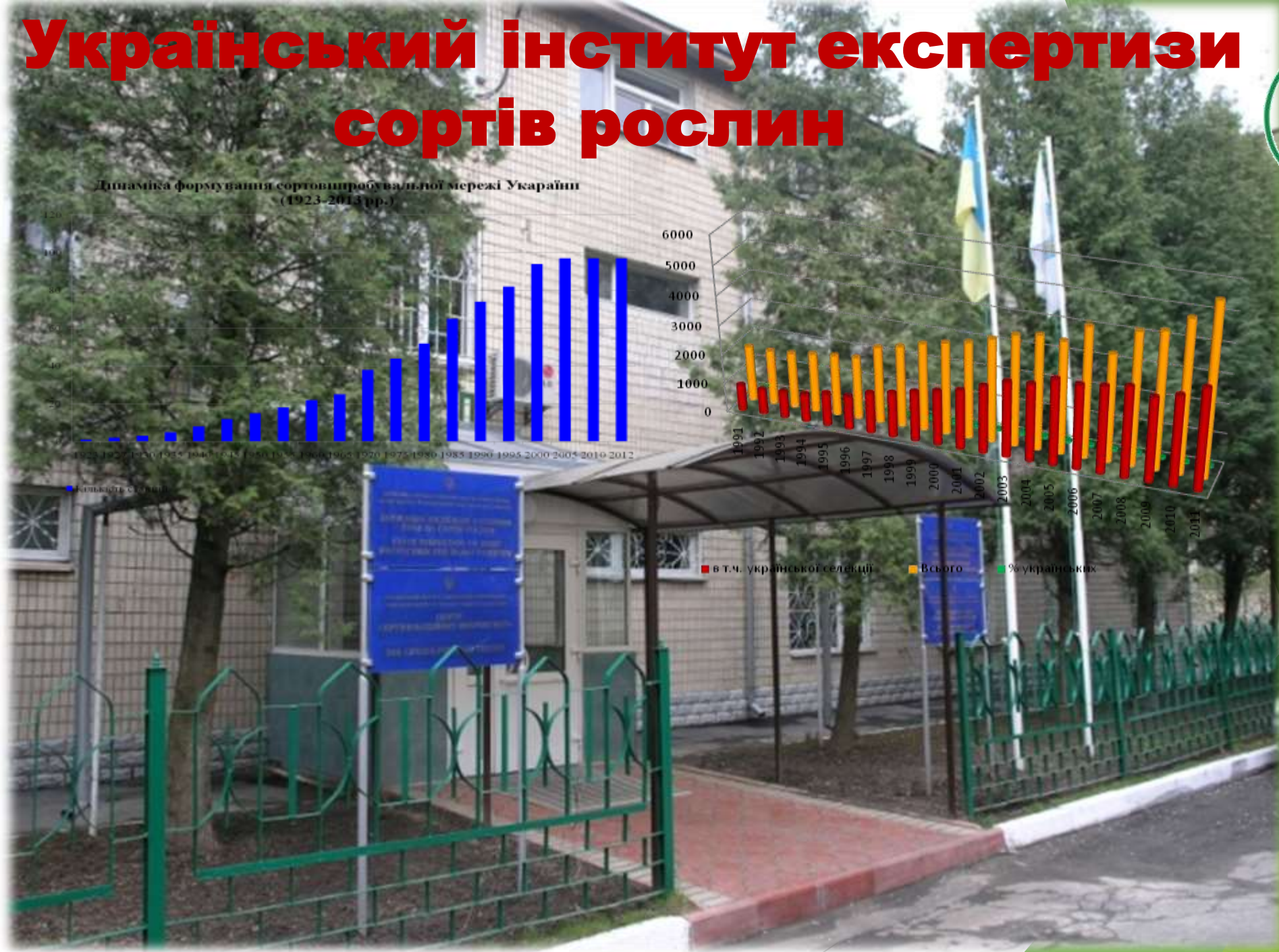
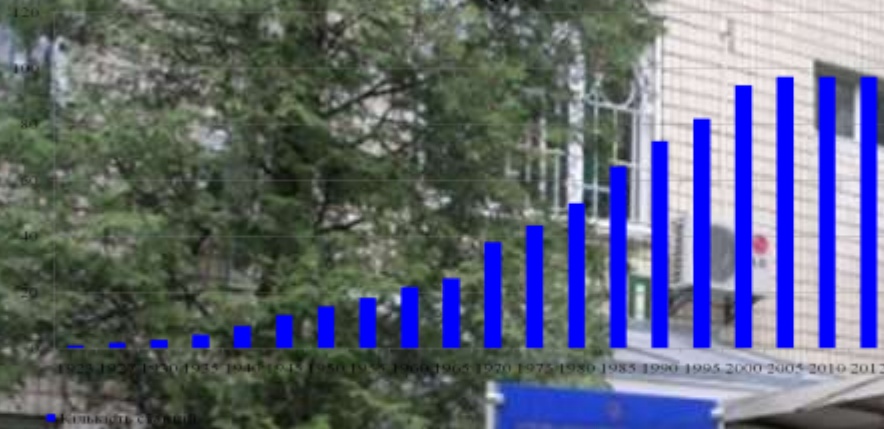
Розвиток державного випробування сортів рослин

1924	Українська сортовипробувальна мережа	7 сортодільниць
1941	Інспекція по випробуванню сортів	150 сортодільниць
1956	Інспектура державної комісії СРСР по Українській СРСР	296 сортодільниць
1989	Державна комісія по сортовипробуванню сільськогосподарських культур	7 держсортостанцій 153 сортодільниці
1991	Державна комісія по випробуванню та охороні прав на сорти рослин	12 держсортостанцій 147 сортодільниць
2002	Державна служба з охорони прав на сорти рослин	24 держексперцентри 66 сортодослідних станцій
2011- по сьогодні	Український інститут експертизи сортів рослин	25 філій 70 сортодослідних станцій

Український інститут експертизи сортів рослин

Динаміка формування сортовиробничої мережі України (1923-2013 рр.)

Державна система охорони прав на сорти рослин

Державна служба з охорони прав на сорти рослин

Український
інститут
експертизи
сортів рослин

Державні центри
експертизи сортів
рослин

Державна
інспекція з
охорони прав на
сорти рослин

Уповноважені
заклади
експертизи

Державна науково-
технічна
експертиза сортів
рослин

Визначення
обороздатності
сорту та
придатності його до
поширення в
Україні

Державний нагляд
та контроль за
дотриманням прав
на сорти рослин

Проведення
окремих ланок
кваліфікаційної
експертизи
сортів рослин

Державне управління у сфері охорони інтелектуальної власності на сорти рослин

**Верховна Рада України
Закони «Про охорону прав на сорти рослин» та
«Про приєднання України до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів»**

**Президент України
Указ «Про представника України у Раді Міжнародного союзу по охороні нових сортів рослин»**

**Кабінет міністрів України
Нормативно правові акти**

**Міністерство аграрної політики України
Центральний орган виконавчої влади у сфері сільського господарства і продовольства**

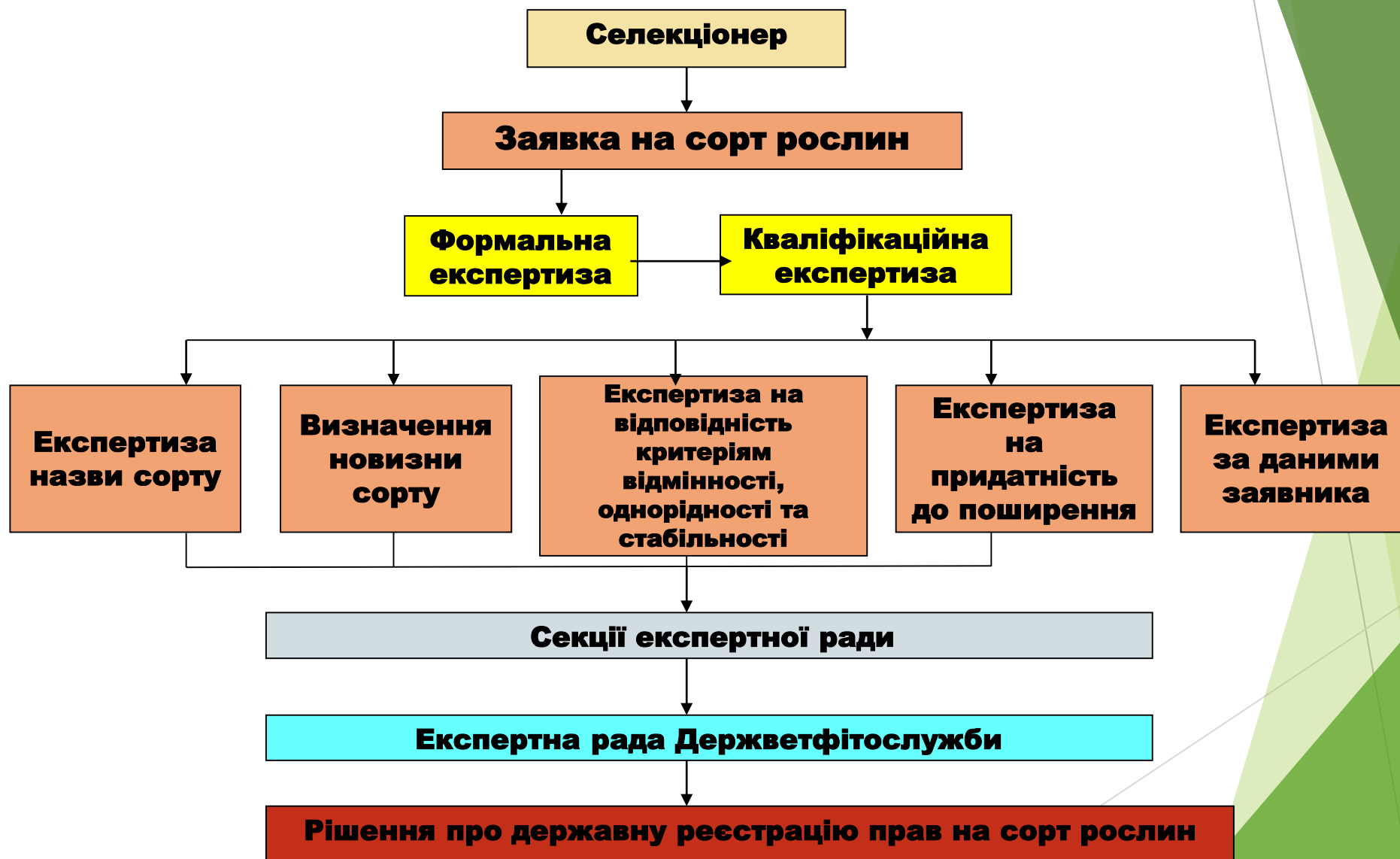
**Державна служба з охорони прав на сорти рослин
Урядовий орган державного управління у сфері охорони прав на сорти рослин**

Основними положеннями проведення держкваліфіекпертизи сортів рослин є:

- необхідність оберігання права товаровиробників України усіх форм власності на користування конкурентоспроможними сортами, що не поступаються світовому рівню;**
- недопущення використання у виробництві сортів рослин, вирощування яких при наявності екстремальних екологічних факторів (зимо -, морозо-, посухостійкість, вилягання та ін.) призводить до загибелі посівів або ж до різкого зниження врожайності;**

- **виявлення сортів рослин, стійких** проти ураження збудниками особливо небезпечних хвороб та пошкодження шкідниками, що запобігатиме накопиченню шкідливих організмів у процесі вегетації рослин та створенню передумов виникнення спалахів епіфітотій та масового розмноження шкідників;
- **Визначення якісних показників** сортів рослин (вмісту протеїну, жирів, вуглеводів, вітамінів та ін.) і встановлення мети їх використання (виготовлення хліба, макаронних виробів, фуражу, соків, солінь, крохмалю)

Процедура державної реєстрації прав на сорти рослин

Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин

**від 2 грудня 1961р., переглянута в м. Женева
10 листопада 1972р., 23 жовтня 1978р.
та 19 березня 1991 р.**

Умови надання права селекціонера

Стаття 6 «Новизна»

Сорт вважається **новим, якщо на дату подання заявки про набуття права селекціонера, розмножувальний або рослинний матеріал цього сорту не продавався або в інший спосіб не передавався третім особам селекціонером або за його згодою для використання сорту.**

Стаття 7 «Відмінність» (відмітність, вирізняльність)

Сорт вважається **відмінним** (**відмітним, вирізняльним**), якщо він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, існування якого на момент подання заявки є загальновідомим.

Стаття 8 «Однорідність»

Сорт вважається **однорідним**, якщо з урахуванням варіювання, яке може мати місце, унаслідок особливостей його розмноження, він є достатньо однорідним за його відповідними ознаками.

Стаття 9 «Стабільність»

Сорт вважається **стабільним**, якщо його відповідні ознаки залишається незмінними після неодноразового розмноження або, у випадку особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Спеціалізація закладів експертизи на придатність до поширення сортів пшениці / 2018 р.

Полісся

- Волинська філія
- Житомирська лабораторія
- Закарпатська філія
- Городенківська лабораторія
- Львівська філія
- Рівненська лабораторія
- Прилуцька лабораторія

Лісостеп

- Вінницька філія
- Білоцерківська лабораторія
- Миргородська лабораторія
- Сумська філія
- Тернопільська лабораторія
- Вовчанська лабораторія
- Хмельницька філія
- Маньківська лабораторія
- Чернівецька філія

Степ

- Нікопольська лабораторія
- Донецька лабораторія
- Вільнянська лабораторія
- Кіровоградська лабораторія
- Слов'яносербська лабораторія
- Первомайська лабораторія
- Березівська лабораторія
- Херсонська філія

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
ЕКСПЕРТИЗИ
СОРТІВ
РОСЛИН

Відділ лабораторних
досліджень
з кваліфікаційної
експертизи
сортів рослин

ЦЕНТР СЕРТИФІКАЦІЙНИХ ВИПРОБУВАНЬ

акредитований Національним агентством
з акредитації України відповідно до вимог
ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 (ISO/IEC 17025:2005)

Визначення показників якості товарної продукції сортів рослин з експертизи на ПСП, жовтень 2015 р.

ТИПИ науково-технічної експертизи сортів рослин

Грунтконтроль

контроль рівня типовості, гібридності і стерильності гібридів та їх материнських компонентів.

Залежно від мети використання сорту його випробування розподіляються на кілька рівнів:

Колекційний

для вивчення поведінки сортів з метою визначення реакції сорту на вплив екстремальних факторів природнього середовища, ураження збудниками хвороб та пошкодження шкідниками.

Проводиться на :

100 рослинах

у двократній повторності

в трьох місцях випробування.

Екологічний

одержані результати включають усі показники польового експерименту, окрім технологічних лабораторних аналізів.

Проводиться на ділянках :

**з обліковою площею 25 м. кв.
у чотирикратній повторності
протягом одного року
в 6-9 місяцях випробувань.**

Офіційний

в результаті випробування складається повний опис сорту, включаючи показники польових і лабораторних експериментів.

Проводиться на ділянках:

**з обліковою площею 25 м.кв.
у чотирикратній повторності
в 16 місцях випробувань.**

Строк випробування :

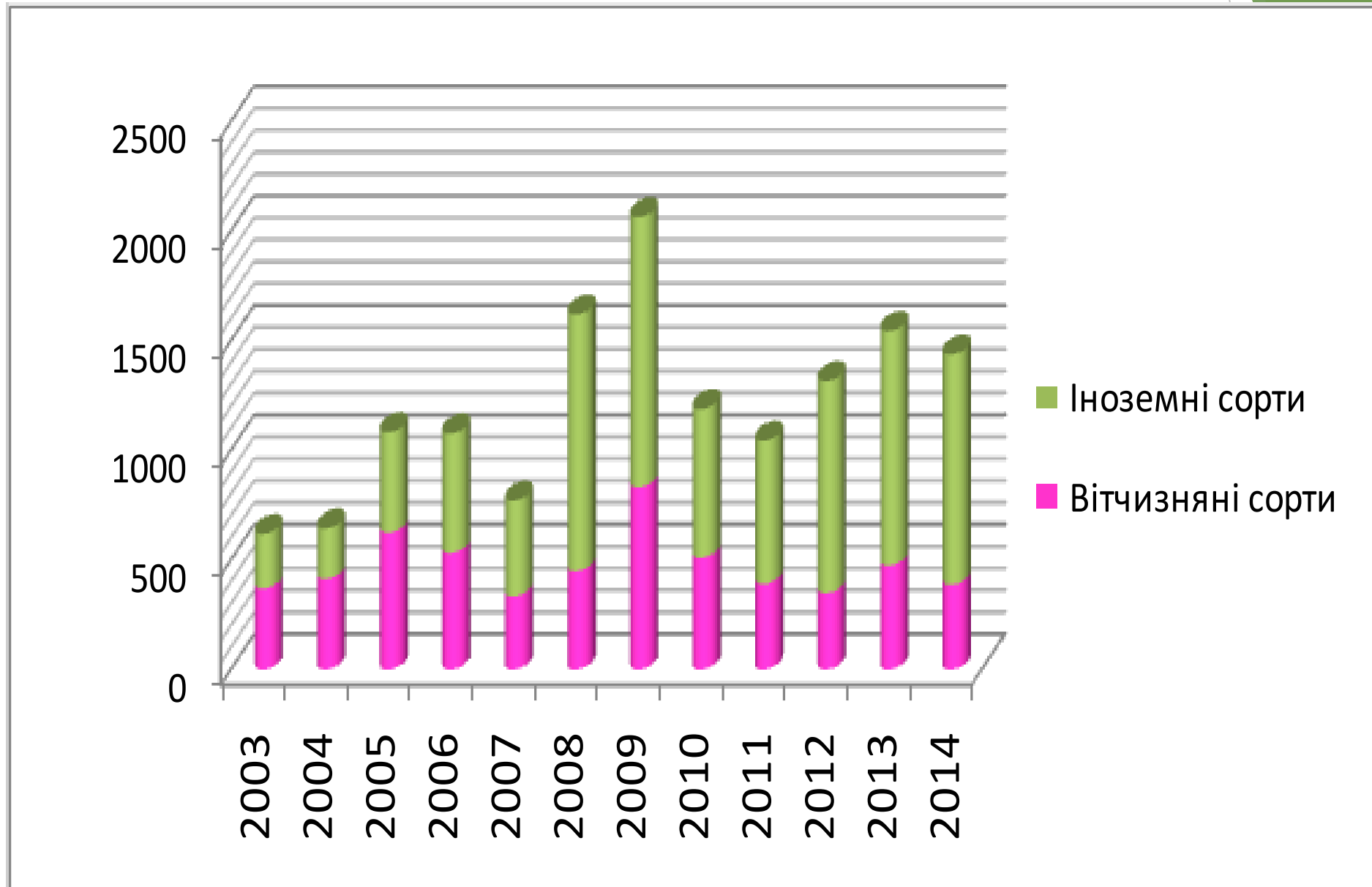
2-3 роки залежно від одержаних результатів.

Виробничий або індустріальний рівень

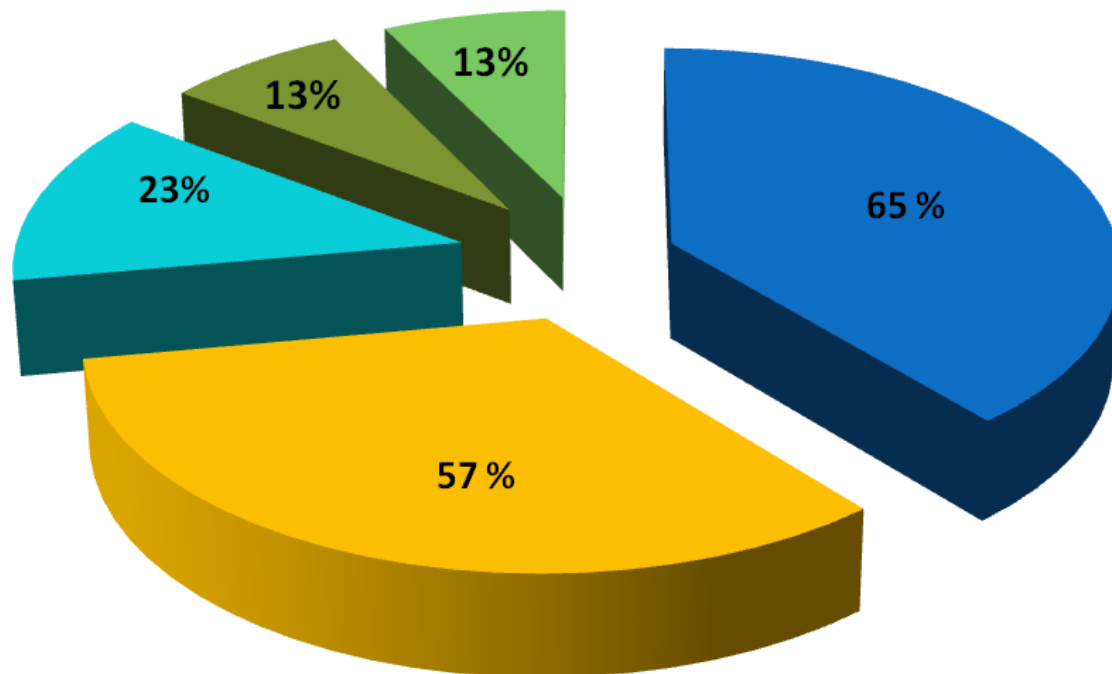
проводиться за замовленням оригінатора або спеціальним рішенням Держкомісії

**на площі 1 га
у двократній повторності.**

ДИНАМІКА НАДХОДЖЕННЯ ЗАЯВОК НА СОРТИ РОСЛИН

Ефективність наукових установ з селекції пшениці озимої

■ СГІ-НЦНС НААНУ - 65

■ І-т Фізіології рослин і генетики НАНУ - 57

■ Миронівський і-т пшениці ім. В. М. Ремесла НААНУ - 23

■ І-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААНУ - 13

■ Білоцерківська ДСС - 13

КВАЛІФІКАЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА

DUS і VCU test

Критерії занесення до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні

1

• **Продуктивність**

2

• **Стійкість до біотичних та
абіотичних чинників довкілля**

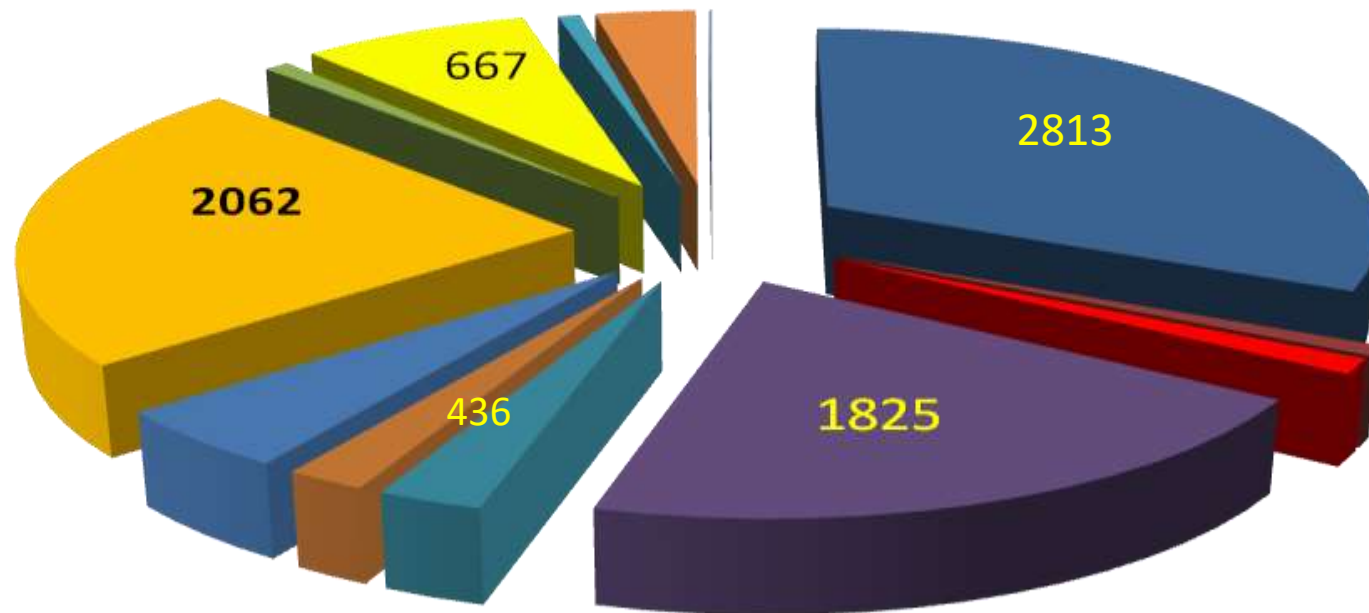
3

• **Якість, безпечність**

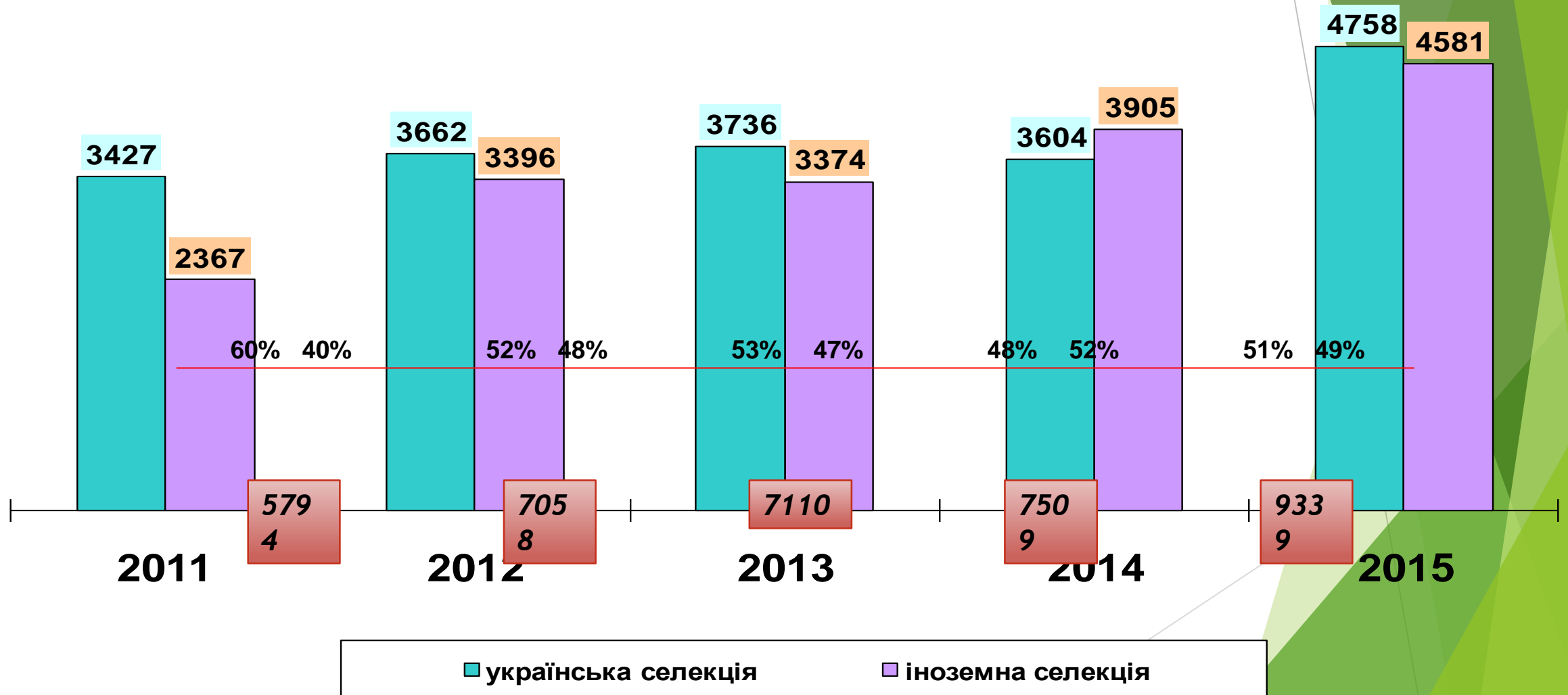
Аналіз Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, 2018 рік

Кількість сортів – 8855

- Злаки
- Бобові
- Круп'яні
- Олійні
- Буряк цукр.
- Картопля
- Кормові
- Овочеві
- Інші
- Плодові
- Виноград
- Декоративні
- Лісові

Співвідношення сортів вітчизняної та іноземної селекції в Державному реєстрі сортів рослин придатних для поширення в Україні у 2011 - 2015 роках

Динаміка урожайності сортів пшениці озимої за результатами експертизи на ПСП

Роки	Сорт	Урожайність т/га
1937	Українка	1,2
1950	Одеська 3	2,2
1959	Безоста 1	3,1
1969	Одеська 5	4,2
1980	Дніпровська 846	4,9
1990	Альбатрос одеський	5,7
2000	Ніконія	6,3
2010	Епоха одеська	8,4
2015	Маланка	10,4

Державна реєстрація сорту та прав селекціонера

Право селекціонера

Відмінність
Однорідність
Стабільність

Новизна
Назва

Реєстр сортів рослин

Відмінність
Однорідність
Стабільність

Господарська цінність
Назва

Експертиза на ВОС

ПСП випробування

Методичні вимоги до експертизи на DUS

- ▶ **Експертиза триває 2 незалежні цикли у 2 закладах експертизи.**
- ▶ **Результати досліджень з обох закладів експертизи не узагальнюються!**
- ▶ **Матеріал експертизи:**
- ▶ **За можливості, для проведення ВОС-тесту використовується той самий зразок насіння, що й для ПСП. Постачання в одному мішку на початку експертизи, першочергово наданий матеріал представляє сортову ідентичність. Усі наступні постачання порівнюються для ідентичності з першочергово наданим зразком (вироснуться один біля одного).**
 - ▶ **ЗБЕРІГАННЯ ОФІЦІЙНИХ ДОСЛІДНИХ ЗРАЗКІВ НАСІННЯ І САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ**

Камери клімат-контроль: насіння

Польовий полігон: садивний матеріал

Зразок 1
сховище

Зразок 2/
власник сорту

Оновлення офіційного зразка: автентичність

Сорт	Кодова формула
<u>ПХ51К</u>	532233151533155333317557075357500000503507

За результатами експертизи відрізняється Чітко Не чітко

**Єдина База даних на Центральному сервері.
Програмне забезпечення всіх типів експертизи.**

Основні показники, що вивчаються за випробування нових сортів рослин на господарську цінність

- **Фенологічні спостереження**
- **Урожайність**
- **Показники якості кінцевого продукту**
 - **технологічні**
 - **біохімічні**
- **Стійкість до хвороб і шкідників**
- **Стійність до стресових факторів середовища**
 - **Осипання**
 - **Полягання**
 - **Жаростійкість**
 - **Посухостійкість**
 - **Холодостійкість**
 - **Морозостійкість**

В цілому понад 40 показників

Занесенню до Реєстру сортів України підлягають сорти, які:

- 1. Достовірно перевищили st за урожайністю та іншими господарсько-цінними показниками;**
- 2. Показали однаковий урожай, але характеризуються більш високими показниками інших, досить важливих для даної культури ознак і властивостей;**
- 3. Показали менший в порівнянні із st урожай, але з більш високими оцінками певної(их) лімітуючої для даної культури властивості (>> зимостійкість, якість продукції надсильна пшениця Панна, тощо)**

Державна реєстрація сортів та прав на них

**Міністерство аграрної політики та продовольства України
Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України
ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЗАЯВОК НА СОРТИ РОСЛИН**

**Міністерство аграрної політики та продовольства України R
Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України
ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ВЛАСНИКІВ ПАТЕНТІВ НА СОРТИ
РОСЛИН**

**Міністерство аграрної політики та продовольства України
Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України
ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР
СОТІВ РОСЛИН ПРИДАТНИХ ДЛЯ ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ**

**Міністерство аграрної політики та продовольства України
Державна інспекція сільського господарства України
ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР
ВИРОБНИКІВ НАСІННЯ І САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ**

Матеріали по результатах сівозміни збираються держкомісією на пленарних засіданнях.

Назву новим сортам дають автори.

Умова - інше ніж були, 1 або 2 слова чи символи.

Інспектури разом з с/г органами управління розробляють плани впровадження кожного нового сорту у виробництво. Строк 3-4 роки.

Організовується розмноження сортів на полях с/д та в с.в.ст, а також в к-пак та р-пак.

Таким шляхом, дякуючи держсортотипробуванню постійно поліпшуються сортові ресурси республіки.

На яку кількість сортів краще районувати в певній зоні, краще :

- краще різні по продуктивності;**
- біології розвитку;**
- доповнюючи один-одного по стиглості.**

Схема кваліфікаційної експертизи сорту для видачі патенту

Схема етапів правової охорони сорту

Способи прискорення селекційного процесу

На створення сорту затрачується 10-12 років

для його прискорення приміняють різні прийоми та методи, зокрема:

- теплиці;
- широкорядні розріджені посіви;
- зменшені норми висіву;
- вирощування на високому агрофоні для підвищення коефіцієнту розмноження.

Для цих же цілей застосовують:

- вегетативне розмноження;
 - клонування рослин.
1. **фітотрони** - камери штучного клімату дають можливість вирощувати по 3-5 поколінь ярових або ж 2-3 покоління озимих в рік.
 2. паралельно із конкурсним та держсортотипробуванням слід **вести попереднє розмноження**.
 3. **розмноження нових сортів та гібридів** в Пд. районах, з ціллю отримання двох врожаїв в рік (в Узбекистані, в Мексиці, Кубі та інших).

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ !